

ЕЗИЦИ, РЕАЛИИ, БИЗНЕС КОМУНИКАЦИИ

Ценка Иванова

LANGUAGES, REALIA, BUSINESS COMMUNICATION

Tsenka Ivanova

Abstract: *This article deals with many crucial aspects of globalisation related to language as basic means of communication. The changes of the international status of some languages, historically and currently, serve as evidence that people have always strived for a common language that would facilitate economic, political, scientific, cultural and everyday communication outside a specific language area. There are various factors which come into play for a certain language to take a leading role in communication for wider regions, as well as for the current world “language” order where English has become the language for international dealings. Standard Chinese, Pǔtōnghuà, is steadily becoming the dominant means of communication in Asia and other areas. Knowledge of communication situations through universal and specific cultural matrices, encoded in language, is becoming a necessity and a prerequisite for successful business relations.*

Keywords: *globalisation, language, culture, realia, business communication.*

Глобализацията и съвременните комуникации

Традиционните представи за граници в съвременния свят се променят с ускорени темпове: всяко следващо поколение разширява периметъра на контакти извън своята етническа, културна и езикова територия, а глобализацията превърна пространството и времето в относителни величини. Поведенческите модели и компетентностите по култура на комуникациите отразяват от една страна различия в рамките на една държавна общност, а от друга – между държави и цели региони с доминиращи икономики и култури. Обменът на информация в която и да е трудова и социална дейност е немислим без езика, но езикът не е универсална даденост и това обстоятелство често се пренебрегва. Международните комуникации в икономическия, политическия, научния, културния и чисто битовия спектър са се „озвучавали“ от различни езици в историята на човешките общности.

Потребността от улеснения в международното общуване се е осъзнавала още в древността, а преодоляването на проблемите с комуникациите в различните им проявления се е обвързвало с различни практики от зо-

рата на модерните общества. През първата половина на 19. век проявление на глобализация, чиято мащабност се свързва с последствията от Великите географски открития, стават все по-осезаеми и на преден план изпъкват нови икономически хоризонти и политически приоритети. Силно въздействие върху международното езиково общуване оказват също научни и културни връзки, международни спортни прояви, туристическата индустрия, основаването на международни обществени организации. От втората половина на 19. век посочените причини и фактори, довели до влиянието на определени държави, обвързват статуса „международен език“ с определени сфери на дейност: френският език се утвърдил като език на дипломатията, немският – като език на философията в нейните широки хуманитарни проекции, английският – като средство за междуличностно и делово общуване. В техническата, деловата, военната и други разрастващи се области комуникациите са се обвързвали с перспективите за използване на изкуствени езици и сигнални системи като есперанто, морзовата азбука и под. – все „изобретения“ на 19. век (вж. също Чумаков 2016: 7–9). Особено място в международната търговия заемат пиджините – езици, които не са майчини или първи за ползвателите им и които изпълняват конкретна комуникативна роля. За класически пиджин се сочи именно симбиозата между английския и китайския по източните брегове на азиатския континент, който се поражда по конкретни прагматични причини, а наименованието на явлението се свързва с китайския език. Днес на Земята има няколко десетки устойчиви пиджин езика, вкл. надстроилите ги креолски езици; някои са имали по-краткотраен живот или отмират в последно време поради отпадането на породилите ги икономически причини.

Надеждите, че нарастващата глобализация може да се осланя на синтетичен изкуствен език, угасват към 70-те години на 20. век. Причината е, че език, който не е обвързан с икономически и политически функционираща общност, няма своя социокултурна база, която да го захранва с нужните изразни средства в неизмеримото многообразие от реални комуникативни ситуации, изискващи адекватен езиков инструментариум. Засиленото икономическо и политическо влияние на англоезичните страни след Втората световна война води до постепенно стесняване на присъствието на френския, немския, испанския език на сцената на световната култура. Някои държави, свързани с някогашното по-широко застъпничество на своите езици като международни, реагират чрез възпиращи действия и кампании в подкрепа на по-разнообразното езиково присъствие в международните комуникации. Съвременните информационни технологии и достъпността на електронни ресурси за информация и знание, социал-

ните мрежи и под. от друга страна затвърдиха позициите на английския език като езика на световната глобализация. Същевременно и езици извън индоевропейското езиково семейство според важни функционални критерии заемат челни места по броя на носителите си. Така динамиката на обществените промени от края на 20. и началото на 21. век създаде различни предизвикателства пред говоримите и писмените езици не само в Европа. От началото на 21. век започна да се говори за „нов световен езиков ред“ (Бугарски 2009: 18 – 22).

Важен фактор, който не бива да се подминава, е изходната гледна точка – от кой социолингвистичен статус се изхожда в оценките към други езици и култури, към междуетническото общуване. Глобализацията и международните езици, както бе посочено, са функция на стари и на нови фактори, един от които е дали личността е родена „в“ голям или „в“ малък език според броя на говорещите го хора, дали „големият“ език служи за международно общуване, дали лицето трябва да изучава „друг“ език с цел по-добри перспективи за живот и професионална реализация и под. Усвояването на компетентности по повече езици, както и на компетентности по култура на комуникациите, се превръщат в неотменна характеристика на всяка съвременна образована личност. Тази потребност постави в нова светлина системите за учене на езици, отношенията между майчиния/родния и другите езици, усвояваните чрез езиците знания и особено знанията в един комплексен периметър, известен като фоновите знания и социокултурна компетентност. Образователните системи се сблъскват с променящи се ситуации, които налагат преосмисляне на традиционното, и нови концепции за интеркултурно образование. В този контекст се разглежда и важната съвременна отлика на бизнес комуникациите: в сравнение с предходни десетилетия необходимостта от интеркултурни познания се проявява в по-голяма степен.

Езиковото разнообразие и съвременните комуникации

Между т. нар. основни „координати“ на човечеството – езици, етноси, религии, държави – съществуват кардинални диспропорции. Езиците на Земята се броят от 3 до 5 – 6 хиляди в зависимост от критериите, по които изследователите ги обособяват. Най-дискутабилни са времето, когато е бил регистриран даден език и дали той е жив в наши дни, дали в дадени случаи това не е по-скоро диалект на език, дали е полифункционален според съвременните критерии, или е с ограничен социален периметър на функциониране и под. Етносите на свой ред се броят към 1300 и тук възниква въпросът за съотношението етнос – език, а броят на държавите

зависи от редица исторически и политически фактори и от гледна точка на диахронията е също динамична категория. Към 2017 г. общият брой на държавите членки на ООН е 193, а по твърде „мобилни“ източници международно признатите държави, непризнатите държави и независимите територии са към 270. Броят на конфесиите е също неизвестен, особено многобройните култове и вярвания извън „големите религии“ като християнство, ислям, будизъм.¹

По въпроса за езиковото разнообразие първото препятствие са критериите, по които езиците се разграничават един от друг. В традиционната лингвистика водещ критерий за определяне на принадлежността към даден език е взаимното разбиране – което е също относително. Историята показва, че този критерий не винаги е определящ и в някои случаи генеалогично-комуникативният фактор е подменен с различни политически в основата си решения. С появата на писмеността като средство за съхранение на човешката памет и мисъл, писмените или книжовните езици създават твърде сложни връзки с говоримите. Въпреки дългата история на проучванията и анализите на феномена писменост изследователите продължават да са на мнение, че както по отношение на говоримите, така и при писмените езици съществуват редица неясноти (вж. Ivanova 2017). На Земята няма съвпадения между езикови ситуации, обеми комуникации, езикови истории. Има езици, на които говорят и пишат милиони хора в различни страни и на различни континенти. Има и езици, които са родни за няколкостотин души, а именно глобализацията и техническите средства водят до изчезването на стотици езици. Писмената история на някои езици е от хиляди години, напр. санскрит, староеврейски, старокитайският венян.² Има и говорими езици, възникнали през 19–20. век в резултат на дълги контакти на разноезични общности и чрез смесване на техните езици. Писмените езикови системи от древността до наши дни са разнообразни и се характеризират с различна съдба – едни се развиват, видоизменят и продължават да съществуват, други са напълно изчезнали; известни са древни и по-млади писмени системи, които съдържат различни връзки между знака и съдържанието му. Книжовни езици се появяват и в резултат на политически процеси, както през 19., така и през 20. век. В цитираните справочници може да се прочете, че около 600 езика са имали или имат система от писменост, но около 300 от тях се използват реално в писмената комуникация.

¹ Вж. на http://geo.koltyrin.ru/strany_oon.php

² Ведийски или санскрит – 15. век пр.Хр., староеврейски – 13. век пр.Хр., венян (литературният старокитайски език, с начало на йероглифната писменост – 9. век пр.Хр.)

Обхватът на комуникациите по критериите брой носители и ползващи свободно езика като първи е разпределен крайно неравномерно между езиците. Броят на „живите“ езици в днешно време непрекъснато намалява по вече посочените причини – поради което статистическите данни от предходни години би трябвало да се сравняват. Източници сочат, че на 40 от най-разпространените езици в света говорят близо 70 % или 2/3 от населението на Земята („долната“ граница е население от 25 млн.). На китайското мандаринско наречие путунхуа напр. говори близо 15 % от населението на Земята или близо 900 милиона души, а още 7 китайски наречия са също в челните места по брой носители, или общо 1,3 милиарда население говори на основните езици в Китай. На 2. място е испанският (други източници сочат, че го конкурира хинди), на 3. – английският и т. н. Данните за броя на говорещите определен език често се разминават и са непълни поради факта, че при събирането им се прилагат различни показатели, напр. население на страната вместо преобладаващо население (мнозинство), говорещо на даден език; официален държавен език спрямо другите езици, говорени в държавата и техният статус; етническо самоопределение и език – основен или първи език на човека и втори език, който той владее свободно и сравнимо с първия и т. н.³

Значителна част от обема комуникация на най-големите езици в света се осъществява извън пределите на тези етноси или страни, за които съответният език се явява първи или свой, т. е. автохтонен. В това отношение като колониален език първо място заема английският – той е първи или втори официален език в над 50 страни, следва френският – в над 40 страни, арабски – в 26, испански – в над 20, португалски – в 7 страни, руски – в 6 бивши съветски републики е първи или втори официален език и в още 6 е много популярен и употребяван, китайският мандарин/путунхуа е официален език за Китайската народна република, Сингапур и Тайван. Количественият показател за брой говорещи даден език, както и други социокултурни и политически аргументи, фактически „избират“ официалните езици на ООН в най-новата история на човечеството, т. е. след приключване на Втората световна война: английски, арабски, испански, китайски, руски и френски.

За бъдещето на даден език се съди по един неоспорван критерий – дали младите поколения говорят този език, а не колко души го говорят изобщо. Ако езикът се говори от все още голям брой, но застаряващо население, а младите го говорят паралелно с друг, който става все по-предпочитан,

³ Top 30 languages of the world: http://www.vistawide.com/languages/top_30_languages.htm; <https://www.ethnologue.com> (01.09.2017); <https://www.ethnologue.com/statistics/size> (21.02.2018)

тогава от гледна точка на социолингвистичната прогностика изводите не са в полза на традиционния език. Този процес е протичал, протича и в наши дни, а основен двигател за подобни обрати е отново икономическият фактор.

За китайския език днес се говори, че е езикът на бъдещето, особено в деловия свят. Той става все по-популярен в много страни по света и все повече млади хора го изучават.⁴ Сериозното предизвикателство за тази нова роля на китайския език е сложната му писменост, която отнема много време за усвояването ѝ от носителя на друг език с друга, също достатъчно популярна графична система, напр. латиницата.

Езици, култури, културноезикови кодове и фонови знания

Цялата съвременна палитра от мнения за същността и последиците от глобализацията съдържа под една или друга форма констатацията, че модернизацията на живота е водеща причина за глобализацията и че, на базата на историческия опит, не би трябвало понятието за култура да се разглежда като статична величина⁵.

Културата се дефинира като комплексно цяло, което включва знания, убеждения, изкуство, морал, право, обичаи и всички характерни черти за индивида, придобити от него като член на дадено общество. Културният код на определена човешка общност се съхранява в езика, а *носителите на всеки език са обвързани помежду си чрез своя „езикова картина на света“*. Компетентностите за адекватно общуване между носителите на различни езици обаче се отличават съществено и поне един от участниците трябва да „пренастрои“ своя културен код. Следователно е необходимо да се систематизират онези предварителни познания, които биха осигурили адекватността на комуникацията при разлики в културните кодове. В този контекст ключова роля заемат *фоновите знания* (рус. *фоновые знания*, англ. *background knowledge*), които осигуряват правилната интерпретация както на външно изразения, така и на „скрития“ смисъл на изказа. Голяма

⁴ Самият факт, че в *Пекинския университет за езици и култури* по китайски език се обучават студенти от над 180 страни показва мащаба на плана за интегриране на китайския език в световните комуникационни потоци.

⁵ Широко известно е и мнението на Самюел Хънтингтън (вж. Хънтингтън 2002) за реструктурирането на световната политика по културни критерии според съвременното делене на света на 7 или 8 цивилизации и че съвременното сближаване или раздалчаване на народи и страни е по сходни или различни културни граници – етнически, религиозни, цивилизационни; че съвременните политически граници все повече съвпадат с културните и конфликтите в политиката са на пограничието между цивилизациите.

част от преводаческите грешки (грешки в тълкуванието) произлиза от дефицита на фонови знания.

Фоновите знания се определят като дифузен слой от съзнанието, като взаимодействие между езикова структура, семантика и логика с познания от много широк спектър⁶. Те гравитират към няколко близки една до друга области, които в крайна сметка се обединяват около общата формулировка, че чисто езиковите познания не са достатъчни, за да се осъществи пълноценен комуникативен акт с носителите на друг език, да се „преведе“ културата на *другия* в публицистичния, икономическия, административния, художествения текст. Привидно еднакви кодове и сигнали дори в рамките на обособения етнос и неговата култура предизвикват понякога недоразумения поради различно формираната представа за околния свят и мястото на човека в него, поради промяна в знанията за света и обществото у следващите поколения или поради различни битови навици в отделните етнографски райони. В социологически аспект участниците в акта на общуване трябва да имат обща социална история. Под социална история на човека следва да се разбират онези характеристики, които възникват у него в резултат на възпитанието в пределите на определена социална група или по-широко – в езиковото общество.

В определени сфери на човешката дейност развитието на съвременните цивилизации натовазва езиковата компетентност с все по-нови и твърде отговорни функции. В изследванията за въздействието на средствата за масова информация, които имат пряка връзка и с деловите отношения, например все повече се отчита т. нар. макро- или надезиков контекст (социален, културен, народопсихологически и др.), с други думи – фонови знания, които имплицитно присъстват в контекста на езиковия изказ. В международната журналистика е известна практиката за получаване и предаване на конкретна информация, свързана с даден по-рядък език чрез език посредник – и когато не се владее „екзотичният“ език, се разчита на познанията по международен (най-често английски) език. Пренебрегването на значимостта на ключови фонови знания в случая, т.е. пренебрегването на народопсихологията на определен етнос, на създадените исторически връзки в заемания от него регион, на религиозните различия и т.н. крие рискове с различни последици. Реален и често срещан факт е напр. предварително зададена в представите на „интерпретатора“ картина,

⁶ Една от най-кратките дефиниции гласи: „Фоновите знания са двустранно познаване на реалиите от говорещите и слушащите и то е основата на езиковото общуване“ (Ахманова 1966: 498). В разширен вариант това означава, че различни антропологически, социологически, психологически, графични и други аспекти са интегрирани в езиковите компетенции.

която е функция на собствения му социален опит и на усвоени културни кодове в друга среда. Остава открит въпросът за допустимите параметри на присъствие на езика посредник, както и за степента на езикова компетентност по съответния друг език – защото недостатъчната подготовка също може да нанесе щети и да изкриви ракурса.⁷

За културните матрици на общуването

С разширяването на периметъра на икономически взаимоотношения се постигна своеобразен напредък в осмислянето на бизнес комуникациите и като познание за конкретни културни матрици на общуването. Начинът на мислене, действията и общуването на човека се различават и променят от една култура до друга. Всяко общество акумулира правила на поведение, които всеки член на това общество усвоява заедно с родния си език, като към тях спадат: а) език на тялото: движения, жестикулиране, изражение на лицето, поглед, докосване и физическа дистанция; б) език на социалната среда (вкл. ситуираността ѝ в конкретни природни условия): климат, цветове, светлини, архитектура и пространство, природни елементи, знаци в социалния живот; в) език на социалния и половия статус: облекло, лични украшения, диалогът в общественото пространство – йерархии, езикови изрази; езикови изрази – табу и под. Другите стереотипи за езиковата картина на света в националния образ на мисленето, маниерите на говор и речев етикет, особеностите на стилистиката на речта са обвързани с дълбинни причини за един или друг маниер на външно речево изразяване и за светогледа на конкретен етнос (вж. също Корнилов 2014: 86 – 87). Наред с историческото и културното (материално и духовно) наследство и чрез неговите номинации всичко това формира „различността“ или социалната дистанция между две култури.⁸

⁷ Между вътрешно- и външнополитическите новини съществува важна типологическа разлика. За първите достатъчно условие е владенето на официалния за държавата език (покрива се в повечето случаи с майчиния/родния на основния, държавотворчески етнос, като включва и малцинствени общности със симетричен тип билингвизъм: „своя“ език плюс държавния/официалния). Във втория случай задължително условие е специална езикова квалификация на съответен чужд език, като ползването на международни езици е наложително, но не винаги достатъчно.

⁸ В интеркултурните непосредствени комуникации изпъкват и паралингвистични черти, които са много важни за осъществяването на контакта изобщо – например кимането с глава за означаване на „да“ (знак за съгласие и потвърждение) и „не“ (знак за несъгласие или отрицание): българите движат глава в точно обратните посоки, установени традиционно при другите европейци и възприети в света.

При срещата с език/култура на базата на различността се поражда културен *дискомфорт* или по-крайното му проявление – *културен шок*. Културният шок се активира от усещания като страх и безпомощност за ориентация в неразпознаваеми знаци и символи. Темата за проявлението на културен дискомфорт поражда нови комуникационни стратегии в обсега на глобализацията, които произлизат от свободата на движение, избор на работа, място за обучение и под. Нужно е обаче да се напомни, че културният шок има и обратна реакция, която се изразява в поведение на приемащата културна среда, с прояви на етноцентризъм и издигане на комуникативни бариери спрямо носителя на друга култура. Съвременното информационно пространство, повече откогато и да било, е обвързано с другостта и това медиаторство директно или индиректно притъпява емоционално дискомфортните състояния чрез филми, репортажи и очерци с географски, културни, социални, кулинарни и под. реалии. Това сближаване води до един обособен и разпознаваем от носителите на различни езици и култури контингент от лексика, отразяваща културните реалии на бита и всекидневния живот в различни географски точки по света.

В разнообразните комуникационни процеси обособяваме типове *лингвокултурни матрици*, които се делят на общи и частни.

Първи в поредицата са типологически дефинираните като общи познания по история и култура на съответната етно-езикова общност: официално название на държавата и геополитическо описание; етнически състав; държавни символи: знаме, герб, химн; политическа система и официални празници; традиционни светски празници и символични дати; религия и религиозни празници; най-важни исторически дати и събития; основни географски сведения; туристически региони; най-значими градове и емблематични селища; традиционни експортни стоки.

Втората група познания са от културно-антропологичния и етнолингвистичния спектър, т.е. придвижване от обща типология към конкретни познания: обичаи, национални/етнически символи; основни познания за фолклора: народни танци, традиционни музикални инструменти и музикални форми (напр. китайска опера) и др.; народно устно творчество: митове, легенди, предания и „крилати фрази“; устойчиви езикови изрази, познати на поколения носители на езика; традиционни храни и напитки; местна валута (общо назоваване, банкноти, монети).

Третата група е за личностите на конкретната културна и историческа памет: познания за известни исторически личности и национални герои; за творци от различни жанрове: писатели и поети, певци, музиканти и композитори, художници; за строители и архитекти; знания за творци в театъра и киното, за спортисти и т. н. Коментар: тази матрица обикнове-

но се прескача като странична в бизнес контактите, но при носителите на различаващи се култури тя може да бъде съществен елемент в предразположението на партньора.

Четвъртата група се отнася до междуличностното общуване и организацията на бита в конкретна социокултурна общност: ценностна система и етично-културни норми, ежедневни и стандартизирани навици; речев етикет – формули от т. нар. основни диалози: запознанство, молба, извинение, благодарност, заповед, убеждаване и под.; езикът на тялото – поздравяване, жестове, поведение на определени обществени места и употреба на характерни изрази; общоприети норми при служебни и частни посещения; особености на всекидневния живот в средностатистическото семейство на село и в града; роднински отношения и традиции в обществения живот; цивилизационни елементи на бита – хигиенни навици; изрази за количество/тегло (вкл. при пазаруване на продукти); мерки за течности (вкл. наливни напитки); измерване на площи (земя) и разстояния; съотнасянето на „близо“ и „далече“; измерване на времето (колко е часът?); парични единици; важни институции за помощ или услуги и под.⁹

Към петата група се отнасят специфични проявления на отношение към другостта на базата на оценъчни езикови изрази, на устойчиви съчетания, сравнения и фразеологични обрати, които могат да съдържат също ирония и самоирония. Например не е известно откога и защо българинът, когато иска да изрази неразбирането на нещо, употребява изразите *за мен това е (като) китайско писмо, това ми е тъмна Индия и др. под.*

Реалиите в бизнескомуникациите

Подготовката за адекватни бизнес комуникации би трябвало да се приеме и като необходима компетентност на конкретната личност. Освен посочените лингвокултурни матрици, при които се допуска известна избиращелност, бизнес комуникациите имат и съдържателен компонент, свързан с реалиите на конкретния предмет на бизнес отношенията. Специализираната комуникация на базата на конкретен предмет на партньорска дейност най-тясно кореспондира с видовете специализиран превод по тематични области. В своята конкретика този вид познания, извън посо-

⁹ С по-обширна или с по-ограничена концепция учебниците по Култура и цивилизация / Странознание включват съдържание от посоченото по-горе. Съвременните учебници по чужди езици, поради силното присъствие на комуникативния компонент, също съдържат или би трябвало да съдържат достатъчно разнообразни по тематично съдържание информативни текстове.

чените лингвокултурни матрици, съдържа логически подредени тематични гнезда, които обхващат типологическо общо и конкретно съдържание: напр. структура на икономическо управление – названия на институции, абривиатури, рангове на ръководители и периметър на правомощия, банкова система, законодателство, режим на търговска регистрация, други групи информация в конкретната делова комуникация и под.

Между общества с различни социално-икономически структури межкултурните разлики играят съществена роля, когато носителите на едната култура изучават езика на другия (напр. изучаването на китайски, японски или корейски език от европейци). При всички случаи кръгът от професионални реалии допълва компетенциите по културни реалии, а успехите в деловите контакти с представители на друга национална култура в голяма степен се предопределят от знания по езика на тази култура.

БИБЛИОГРАФИЯ

Ахманова 1966: О. С. Ахманова. Словарь лингвистических терминов. Москва, 1966.

Бугарски 2009: Бугарски, Ранко. Европа у језику. Библиотека XX век (176). Београд, 2009.

Енциклопедия психология 1998: Енциклопедия по психология (ред. Корсини, Р. Дж., ред. на бълг. превод Л. Андреева, Хр. Гъркова). София: Наука и изкуство, 1998.

Корнилов 2014: Корнилов, О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов. Москва: КДУ, 2014.

Кристал 2003: Кристал, Дејвид. Смрт језика. Превод са енглеског Александра Бајазетов-Вучен. Библиотека XX век (135). Београд, 2003.

Крюков 1988: А. Н. Крюков. Фоновые знания и языковая коммуникация. – В: Этнопсихоллингвистика. Отв. редактор Ю. А. Сорокин. Москва: Наука, 1988, стр. 19 – 33.

Лан, Лянджъ 2017: Лан, Ёе и Лянджъ, Джу. Среци с китайската култура. Превод от английски Юлиян Антонов. София: Изток-Запад, 2017.

Мечковская 1996: Н. Б. Мечковская. Социальная лингвистика. Москва, 1996.

Мечковская 2003: Н. Б. Мечковская. Общее языкознание. Структурная и социальная типология языков. Москва, 2003.

Проблемы языка 2016: Ганина, Е.В., Чумаков А.Н. и др. Проблемы языка в глобальном мире. Москва: Проспект, 2016.

Хроленко 2004: А.Т. Хроленко. Основы лингвокультурологии. Москва: Наука, 2004.

ХЪНТИНГЪН 2002: С. Хънтнингън. Сблъсъкът на цивилизациите и преобразуването на световния ред. София, Обсидиан, 2002.

Чумаков 2016: Проблема унификации языка в условиях глобализации. – В: Проблемы языка в глобальном мире. Москва: Проспект, 2016, с. 7–12.

Ethnologue. Language of the Word, 21st edition: <https://www.ethnologue.com/statistics/size>

Ivanova 2017: Ivanova, Censka. Languages and Writing Systems: Between the Cultural Heritage and Politics (A Sociolinguistic Perspective) // Learning and Teaching Languages: Creating Bridges to the Future. ISSN 1314–6874; p. 126–146. http://www.beta-iatefl.org/cogitoergosum/wp-content/uploads/2018/01/BETA-IATEFL-Newsletter_July_August_2017-Special-Issue.pdf